

Югозападен университет „Неофит Рилски“

ДОКЛАД

На тема:

Света Богородица-златна ябълка

Изготвил: Вилиана Д. Божинова
СПЕЦ. Културология
ФАК.№ 07 49 039

Благоевград
2009

Асеновград е селище на будно население, с отворена за външни влияния духовна култура и самооказващо влияние върху околните селища. Спецификата на асеновградската традиционна култура се дължи в най-висока степен на вековното съвместно съжителство на българи и гърци. Асеновград като голям християнски култов център през Средновековието и забележително високата местна християнска култура, представена както в градския мироглед и календарно-празничната система от по-ново време, така и чрез забележително голям брой параклиси спрямо броя на населението в града. Особена ценност в труда на Маринова е описанието и коментарът на онези празници или елементи от празници, които представляват локална особеност на народната култура в Асеновград, св. Богородица със златната ябълка. Тези празници дават особен, неповторим колорит на Асеновградската празничност. Авторката връща към извечния проблем за борбата на доброто и злото и също тъй стария оптимизъм на човека, за вярата му в победата на доброто, но вяра, която винаги трябва да бъде подкрепена от дела, от човешко съпричастие.

До средата на XI век в града са построени осем големи енорийски църкви и 48 параклиса като някои са разрушавани и възобновява отново. Тази висока християнска култура, характерна за градската култура в по-голяма степен, слага своя отпечатък и върху местните празници и обичаи. Това е един съществен белег на местната празнично-обичайна система, с който тя се отличава от останалите региони. Особено култът към Света Богородица се проявява в обичаи, посветени на нея, които са възникнали тук и не се срещат другаде. В града има две големи енорийски църкви, посветени на светицата, и няколко параклиса, без да се смятат църквите при Асеновата крепост и манастира. Така всички по-важни моменти от живота на Света Богородица са представени чрез култови сгради.

Храмът в Горни Воден е строен през 17 век. Всяка година на Преполовение се извършва литийно шествие от храма до манастира с чудотворната икона на Майката Божия, наречена "Златна Ябълка". Тя се почита за всякакви просби, но най-много от бездетните родители, за да се сдобият с рожба. Тази икона датира от началото на 17 век, а чудото извършено от Майката Божия с неплодната жена е станало през 1765 г. и е описано от Ананий Клинис, тогавашен игумен на манастира "Св. св. Кирик и Иулита".

След чудото с неплодната жена възниква традиция за празника посветен на това събитие, който се чества и до днес на петата събота от Великия пост, чудотворната икона на Божията Майката се обкичва с венци от ябълки още от първия петъчен акатис на поста. На чудотворната икона те престояват до празника, т.е. 5 седмици и след протичането на последния, пети акатис, те се раздават на празника на базплодните жени, за

да се сдобият с рожба. Ябълката жената трябва да изяде цялата, без да я мие и чисти, изяждат се дори дръжката и семките. Това е свързано с вярването, че жената занесла на Св. Богородица на този ден ябълка като дар и силно и се помолила да я дари с дете. Св. Богородица и се явила насън и ѝ подала ябълка, която била златна. В този смисъл ябълката присъства и в една местна легенда, в която се разказва, че родителите на Св. Богородица - Св. Ана и Св. Йоаким, също се сдобили с дете, след като Господ им изпратил по ангел, по една ябълка и на двамата. На този ден се извършват и чисто магически действия, целящи да помогнат на жените, които от дълго време очакват да се сдобият с рожба. Ритуалът за рожба включва и изработването на специален колан, който се изплита от три бели конеца, с който е бил оброчен целия храм. Този колан е бил даден по време на съновидение от Пресвета Богородица на бездетна жена, ношувала в храма през 1919 г. Преданието разказва, че Майката Божия се явила насън на жената и и заръчала при изгрев слънце да излезе на храмовата порта, където ще я чака жена с три бели макари, с конци от които да обиколят храма и изплетат коланче, което неплодната жена да носи на кръста си докато зачене и роди рожба. Тази повеля на Божията Майка се изпълнява в храма и до днес.

Храмът датира от началото на 17 век, като е претърпял и две обновления през 1833 г. и през 1896 г., когато е въздигнат в сегашния си вид и размер.

Много са чудесата извършени от Божията Майка пред Нейната чудотворна икона през тази векове. Едно от тях е свързано с царското семейство. Княгиня Евдокия, сестра на цар Борис трети преспива в храма през 1934 г. и оздравява от дълго мъчеща я болест. За благодарност царят дарява на храма мрамор, с който облицоват пода и едно златно енголпие, на чудотворна икона, чрез която Майката Божия продължава и сега да твори чудеса и да дарява рожби на загубилите надежда бездетни родители.

Св. Богородица със златната ябълка е празник в чест на Св. Богородица и се пада в петата неделя на Великия пост. В петък вечерта в църквите се чете последният Богородичен Акатист и на следващия ден е този празник. Той е подвижен и попада в цикъла от празници, които се определят съобразно Великден.

Празникът е свързан с вярата в Св. Богородица като покровителка на майчинството и семейството и се явява продължение на Благовещение. Той е чисто женски празник и се тачи предимно от жени, които не са могли доста дълго време да заченат и да родят деца. С цел да се сдобият с рожба тези жени носят в църквата пити, на които се чете специална молитва за Св. Богородица, след което се раздават на всички присъстващи. В двора на църквата се вари фасул, а също и пилаф-ориз със захар.

Празникът се тачи много в Асеновград. Той е един от характерните местни празници, посветени на Св. Богородица, които не се срещат в

другите етнографски региони. Празнува се най-вече в църквата „Св. Богородица Успение” в Г. Воден, която е свързана най-пряко с поверието за златната ябълка. По същество той е християнски, но има и някои обреди, целящи зачеване, които имат магически характер. Това е направата на връв от конец, с който се обикаля църквата и след това жената трябва да го увие около кръста си. В тази чисто магическа практика се открояват две числа-3 и 40, които в народните вярвания имат определен смисъл. Те се срещат, както в погребалните обичаи, така и в тези, имащи отношение към след родилния период на жената. Числото три в християнската символика олицетворява Светата Троица, а в предхристиянската-триделното устройство на света във вертикален план, а това е небе-вода-земя. Небето, или мъжкото начало, посредством водите, дъжда, се свързва със земята, или женското начало и така се извършва оплождането на земята, ражда се новият живот.

Другото число, 40, е свързано с нечистия следродилен период, затова и съответната жена трябва да носи магическия знак, връвта, през следващите 40 дни. Носейки тази връв около кръста си, който е и най-близо до детеродните органи на жената, тя ще се очисти от зловредните сили и ще се сдобие с дете. Плодът, детето, ще дойде посредством тази връв, както и чрез другия знак-ябълката, която е символ на жената и плодовитостта въобще. В случая става дума не за обикновена, а за златна ябълка. Стойността на добива, който се очаква да дойде, е изключително висока. За жената това е дългоочаквано дете, което има стойността на голямо имане, на злато. Ябълката като символ на женската плодовитост присъства и в местните сватбени обичаи. В деня на сватбата, когато женихът влезе в стаята, където е булката, той я измеря с една ябълка, за да бъде плодовита, да ражда деца.

Ако свържем този символ, ябълката, с цитираната по-горе легенда, то добивът, чийто добив е ябълката, отвежда към Бога, по чиято благословия Св. Йоаким и Св. Ана се сдобиват с дългоочакваната рожба. Ябълката е проява на Бога, а златната ябълка в най-голяма степен символизира божествената сила. В митологичен смисъл зачеването е факт благодарение намесата на бога-слънце, символизиран в случая от злато.

Празникът ”Св. Богородица със златната ябълка” отстои на 40 дни от друг местен празник, посветен на Св. Богородица, това е Преполовение, на който ще се спрем по-нататък подробно. Посредством 40-дневния очистителен период заложен в първия празник, двата празника се свързват във времето и се вмести в цикъла преди и след Великден. Този 40-дневен период, през който протичат и двата празника, свързва и трите култови места, които са под персонажа на Св. Богородица. Това са църквите в Г. Воден, в Асеновград ”Св. Богородица Благовещение” и тази в Бачковския манастир. По този начин образът на Св. Богородица се доизгражда и се представя по-цялостно. Тя се проявява освен като покровителка на

майчинството и като предпазваща от болести и носителка на плодородие за целия регион. А този образ напълно съответства и на Великата богиня майка, чиято приемница е Св. Богородица.

На пръв поглед празникът „Св. Богородица със златната ябълка” е чисто християнски, но богатата обредност и символика показват, че неговите корени се извеждат от много по-ранни времена. Неговата основна цел е добиване на рожба, което е и най-голямото богатство за жената и семейството. Празникът Преполовение е непостоянен и се определя съобразно Великден. Пада се на 25-ия ден след него, или на половината между Великден и Петдесетница, и за това се именува Преполовение, а на местния гръцки диалект – „Пендакуши” или „Икушпенди”.

Основен момент на празника е голямото литийно шествие, което се преви с иконата на Св. Богородица от църквата Св. Богородица Благовещение” до Бачковския манастир и обратно. В навечерието на празника в църквата идват да спят много богомилци, тъй като се вярва, че при този непосредствен контакт със светицата тя ще донесе здраве на болните, а на здравите – здраве за техните деца. Храмовата икона, която се почита като чудотворна, е украсена с венец от цветя, поставени на специална дървена носилка, която през цялото време се носи на ръце. Носачите непрекъснато се сменят, за да се докоснат повече хора до нея и да получат очакваното въздействие.

На пръв поглед празникът с шествието, което е основното в него, има чисто каноничен характер. Вярата, че Св. Богородица ще спаси хората от унищожителната болест, я открояват отново като покровителка на целия регион. По време този празник отстои на 40 дни от един друг – „Св. Богородица със златната ябълка”, също местен празник, при който светицата се почита като покровителка на майчинството и даряваща рожба. Двата празника доизграждат и представят по цялостно образа на Св. Богородица. Така следвайки, един след друг чрез времето се оказват свързани и три култови паметника, посветени на Св. Богородица – църквата в Г. Воден, тази в Асеновград и третата в Бачковския манастир. Очертава се един район, в който доминира вярата към Св. Богородица и празниците, възникнали в тази връзка, имат изключително местна основа. И двата празника се налице в християнския календар. Но така описаните основни обредни действия съществуват само в нашия регион. Това не бива да се свързва с някаква прекалена религиозност на местното население, което от своя страна е съвсем естествено за населено място с толкова много, спрямо числеността на населението, култови празници. Ние вече отбелязах връзката на култа към Св. Богородица с предишните култове на божества, имащи отношение към майчинството и плодородието. Една връзка, която отвежда далеч във времето и стига до Великата богиня майка.

Иконата на Св.Богородица със златната ябълка е свещена,мистична и даряваща покой,смирение и здраве,даряваща чудото за всяка жена -нов живот.

Използвана литература:

1. Календарни празници, обичаи и вярвания от Асеновград (етноложко изследване); Ганка Маринова; Асеновград 1996г.
2. Източник: Храм „Св. Богородица-Успение“-, „Златна ябълка“ - Горни Воден, свещеник Живко Д. Николов